

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפזן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמצאת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

בס"ד שבוע פרשת שלח לך

יום א' ט"ז סיון - כ"א סיון תשפ"ו

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

מסכת חולין ל"א-ל"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמחה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

דף ל"א ע"א

ש"מ מלא צואר חוץ לצואר, ש"מ.

נידון הסוגיא היא אחד הפסולים מחמשת פסולי השחיטה, כמבואר לעיל בריש המסכת [ט"ז ע"א], ואמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה, שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור. והנידון בסוגיא זו הוא פסול דריסה, שהלכה למשה מסיני שצורת השחיטה המכשרת באכילה היא על ידי משיכה, כמו שאמרה הגמרא לעיל, תנא דבי רבי ישמעאל, ושחט אין ושחט אלא ומשך, ופשוט שאם הכה בסכינו וערף את ראש הבהמה או העוף שהרי זו דריסה, ובסוגייתנו הנידונים הם באופנים שלא עשה כן, מיהו יש לפני חיתוך מסויימים שחזקה שהיתה שם דריסה, וזה שאמרה המשנה לעיל [ל' ע"ב], השוחט שני ראשין כאחד שחיטתו כשרה. שנים או חזין בסכין ושוחטים, אפילו אחד למעלה ואחד למטה שחיטתו כשרה. התיז את הראש בבת אחת - פסולה. היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת, אם יש בסכין מלא צואר כשרה. היה שוחט והתיז שני ראשין בבת אחת, אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה; בד"א בזמן שהוליד ולא הביא או הביא ולא הוליד, אבל אם הוליד והביא, אפילו כל שהוא, אפילו באיזמל כשרה. ע"כ.

צואר, כלומר שיהיה אורך הסכין כשיעור שני צוארין, וכתב הרא"ש, לא שיצטרך להוליד כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב, דאין אדם יכול לזהר בזה דפעמים הסכין חד וחרירף וחותר רוב הסימנים קודם שיוליך או יביא כשיעור הזה, אלא לא אמרו חכמים שיעור זה אלא דקים להו שאזי יכול לשחוט בריוח בלא דרסה והשחיטה כשרה בהולכה או בהובאה כשיש בסכין מלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר. ע"כ. ויש אומרים דבבהמה בעינן מלא צואר בכל עני, אפילו כששוחט בהולכה והבאה, וי"א דאפילו בעוף בעינן מלא צואר וחוץ לצואר כל שהוא. וכתב הרמ"א דהמנהג בגלילות אלו לפסול בבהמה אפילו הוליד והביא אם אין בסכין כמלא צואר וחוץ לצואר משהו, ומשמע דבעוף אין להקפיד בדיעבד:

וכתב בשולחן ערוך [סעיף ג'], שחט שני ראשים כאחד בהולכה או בהובאה בלבד, אם יש בסכין כדי שלש צוארין כשרה ואם לאו יש לחוש ולאסור שתיהן. עכ"ל. משמע דאפילו יש בסכין כדי ג' צוארין אינו כשר רק בדיעבד, וכן הוא לשון הרמב"ם [פ"ב מהלכות שחיטה ה"ט], ע"ש. וצ"ע דבגמרא משמע דכשר לכתחילה.

וכתב הטור, שוחט אדם שני ראשין כאחד ובלבד שיהא הסכין כדי שלשה ראשים. לא היה בו אלא כדי שנים הביא ולא הוליד החיצונה כשרה והפנימית פסולה הוליד ולא הביא הפנימית כשרה והחיצונה פסולה. עכ"ל. והביאור כתב בב"י, דהפנימית היא מה שלצד השוחט ובהביא ולא הוליד התחיל לשחוט בהקצה שאצל הקתא והתחיל בחיצונה והביא עד שגמר ראש הסכין בהפנימית ונמצא שעל החיצונה עבר הסכין משך שני צוארין ועל הפנימית לא עבר רק צואר אחד, ולכן החיצונה כשרה ולא הפנימית. ובהוליד ולא הביא התחיל לשחוט בראש הסכין והתחיל בפנימית והוליד עד שגמר סוף הסכין בהחיצונה, ונמצא שעל הפנימית עבר שני צוארין ועל

כולל ומכון ראש פינה:

החיצונית רק צואר אחד, ולכן הפנימית כשרה והחיצונית פסולה. ואם באמת הוליד כל משך הסכין על השנייה ג"כ, כגון כשהוליד הוליד הסכין עד שעבר מלא סכין מהחיצונית לחוץ ובהביא הביא הסכין עד שעבר מלא צואר מהפנימית לחוץ שתיהן כשרות, שהרי על כל אחת עבר שיעור שני צוארין [שם], אלא דהטור לא איירי בזה, דא"כ לא נגמרו שני השחיתות בשוה וגם התחלתן לא היתה בשוה ולא מקרי שוחט שני ראשים כאחד, ולא איירי רק בשנגמרו שתיהן כאחת, ולכן אף על פי שהתחלה לא היתה כאחת מקרי שוחט שני ראשים כאחד ובכה"ג האחת כשרה והאחת פסולה. וכשיש בסכין אורך שלשה צוארין והתחיל בראש הסכין בהפנימית בהולכה לבד עד שסיים בסופו של סכין בהחיצונית או שהתחיל בהצד שאצל הקתא בהחיצונית בהבאה בלבד עד שסיים בראשו של סכין בהפנימית שתיהן כשרות שעל אחת עבר הסכין כמלא ג' צוארין ועל אחת כמלא ב' צוארין וזה מקרי שנגמרו בבת אחת מפני שעברו על הצוארין כל אורך הסכין שזהו דרך השחיטה. וכל זה לדעת הטור.

אמנם הר"ן בשם הרמב"ן והרשב"א סבירא להו שבסכין שאין בו שלש צוארין פסולות שתיהן בכל ענין, והטעם דכיון ששחיטתן כאחת ודרס באחת, דרס גם בהשנייה, שהרי בבת אחת ובכח אחד העביר הסכין על שתיהן, ולכן פסק השו"ע [סעיף ג'] דבכהאי גוונא יש לחוש ולאסור שתיהן, דאף על פי שלדעת הטור האחת מותרת, מ"מ יש לחוש לדעת האוסרים. ולפ"ז אם התחיל לשחוט בקצה הסכין או בראשו ועבר הסכין לצד האחר עד שיצא מלא צואר לצד האחר חוץ להצואר בענין שעל שתיהן עבר כל הסכין כשרות לכ"ע [ש"ך סק"ד]. וכתבו האחרונים דמסתמת הדברים משמע דבכל ענין יש לחוש, והוא מפני ש"א דאפילו עבר הסכין כולו וגם חוץ לצואר כמלא סכין לעבר השני שתיהן פסולו, והטעם דכששוחט שני ראשים מסתמא נגמרה שחיטת שניהם כאחד ברגע אחד, ולפ"ז כשהסכין עבר על האחת משך שני ראשים ונגמרה שחיטתה בהכרח שאז נגמרה גם שחיטת השנייה, ועליה לא עבר הסכין עדיין משך שני ראשים, ובהכרח שנדרסה, וכשהיא נדרסה מסתמא גם חברתה נדרסה, לכן בכל ענין אין להכשיר [עיי' ערוך השלחן]:

וכתב ערוך השלחן, דיש להבין דמה מקום לומר זה, דהרי כל עיקר דין זה הוא מפני שלא עבר שיעור שני צוארים על הבהמה האחת, ואם כן מה איכפת לנו בזה, והרי כבר נתבאר דרק כשיש בסכין שיעור שני צוארים השחיטה כשירה אף על פי שלא העביר כל משך הסכין על הצואר. וכתב די"ל דזהו ודאי דכן הוא בבהמה אחת, כיון שיש בהסכין משך שני צוארין רויח ליה עלמא ושוחט בלא דרסה גם בלא העברת כל הסכין, אבל בשוחט שני ראשים דדחיקא ליה עלמא קרוב הוא לדרוס כשאין בהסכין משך שלשה צוארין וכפי הדיעות הנ"ל.

ולפי הסברא הנ"ל מובן גם כן שכשיש בסכין משך ג' ראשים כשר בכל ענין, ולא מיבעיא אם הניח הסכין על שני הראשים בשוה ומשך ראש אחד בולט לחוץ ושחט בכל משך הסכין עד שעבר הסכין שיעור שני צוארין על כל בהמה דאז נגמרה שחיטת שניהם בשוה, אלא אפילו התחיל לשחוט בראש הסכין על בהמה אחת ומשך כל הסכין על שני הבהמות, דהשתא נגמרה שחיטת האחת קודם, מכל מקום כיון דיש בהסכין שיעור ג' ראשים ורוחא ליה עלמא, שוחט בלא דרסה גם בלא העברת כל הסכין.

וכתב הש"ך [ס"ק ג'] דמה שאמרו אם יש בסכין כדי ג' צוארין כשרה, היינו בין שהניח הסכין בתחלת השחיטה על רוחב שני הראשים ויצא אורך הסכין כמלא צואר חוץ להשני ראשים והוליד הסכין לצד האחר עד שלא נשאר כלום יוצא באותו צד שיצא כבר, ובין שהתחיל לשחוט בקצה הסכין והוליד הסכין בשחיטתו עד שיצא כמלא הצואר חוץ לראש השני, דאז ודאי כיון שעל שני הראשים עבר כמלא שני צוארים כשר, אבל פשוט אם הניח הסכין בתחלת השחיטה על רוחב שני הראשים והוליד הסכין לאותו צד שיצא חוץ להשני ראשים כמלא צואר דזהו חשיב כאלו אין בסכין אלא כמלא שני צוארים. ובזה חמיר מבהמה אחת בסכין של שני צוארין שאינו בהכרח שיוליך כל אורך הסכין כנ"ל, דאף על גב דגם כאן רווח ליה עלמא מ"מ אינו מרווח כל כך בשוחט שני ראשים בסכין של שלשה ראשים כמו בשוחט ראש אחת בסכין של שני ראשים.

עוד אמרו במשנה שנים אוחזים בסכין ושוחטין בהמה אחת וכתב רש"י, אפילו זה למעלה לצד הראש וזה למטה לצד החזה, שאוחזין את הסכין באלכסון זה אוחזו בקתא וזהו אוחזו בראשו, ולא חיישינן שמתוך שזה מושכו לכאן וזהו מושכו לכאן ושניהם דוחקים את הסכין על הצואר יבואו לידי דרסה, דכיון ששוחטים ע"י הולכה והבאה לא יבואו לידי דרסה. וכתב ערוך השלחן דנראה דשני בהמות אין לשחוט בכה"ג, דמתוך שכל אחד ירצה שהבהמה הקרובה אצלו תשחט, קרוב לבא לידי דרסה.

אם שחט וחתך כל המפרקת כשרה, דמה איכפת לן במה שעשה אחר חתיכות הסימנים. כן הוא מעיקר הדין אבל הרמ"א [סעיף ה'] כתב דהמנהג להטריף אפילו לא חתך רק רוב המפרקת, ואין לשנות כי יש מרבוותא סוברין כן. עכ"ל. דכיון שחתך רוב מפרקת בוודאי היתה השחיטה דרך דריסה, דאל"כ לא היתה רוב המפרקת חתוכה.

אמנם רוב גדולי האחרונים [ש"ך וט"ז ופר"ח וכת"י ופליתי] דחו להאי דינא, דאין שום סברא להטריף בזה וכן מתבאר מדברי הראשונים. וכתב ערוך השלחן דמ"מ כיון דרבינו הרמ"א כתב שהמנהג להטריף קשה להקל

שלא במקום הפסד מרובה. וכתב הט"ז [ס"ק ב'], ומצאתי למהר"ר לייב מפראג שכתב שהתיר הלכה למעשה בחדת כל המפרקת אחר הסימנים, וכן נראה עיקר, אלא שכיון שרמ"א כתב שאין לשנות מן המנהג שנהגו להטריף אפילו ברוב המפרקת אין בידינו להקל, דלא יהא אלא דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור, אלא דמ"מ יש להקל בזה בכל הספיקות דאפילו רואה חתך במפרקת א"צ לבדוק אחריו אם הוא רוב או לא וק"ו כשאין המפרקת לפנינו בכלם יש לסמוך להקל ואין להחמיר רק אם כבר ראו שנשחט רוב המפרקת רוב גמור ולא בענין אחר. ובלא הגיע להחוט שבמפרקת אין בזה חשש כלל דהעיקר הוא החוט [ש].

וכתב ערוך השלחן, כשאדם שוחט עוף ואוחז הסימנים בשתי אצבעותיו צריך שיאחז אותם יפה, שאם אינו אוחז אותם בטוב פעמים שיהיו נשמטין לכאן ולכאן ולא יכול לשוחטן ע"י הולכה ויבא לידי דרסה. והשחיטה המעולה כמנהג השוחטים שלנו שמותחין העור יפה יפה ואוחזין בידם השמאלית את העור סביב המפרקת כשהוא מתוח וממילא דהסימנים מונחים יפה. וכן אין להניח אצבעו על הסכין אלא יחזיקנו בהקתא כדי שלא יבא לידי דרסה, וכן אין לשחוט מיושב אלא מעומד דכשיושב בקל לבא לידי דרסה. אמנם בדיעבד אינו מעכב הנחת אצבע ומיושב:

נפלה סכין ושחטה, אף על פי ששחטה כדרכה פסולה וכו' טעמא דנפלה, הא הפילה הוא כשרה ואף על גב דלא מיכוין.

[יורה דעה סימן ג'] נפלה סכין ושחטה אף על פי ששחטה כדרכה פסולה, שנאמר וזבחת ואכלת, מה שאתה זובח אתה אוכל, דבעינן שחיטה מכח אדם [ר"ן], ודווקא שנפלה מעצמה, כגון שהיה הסכין בחיקו ועמד ונפל הסכין מחיקו ושחט הבהמה, אבל אם הפיל האדם את הסכין בכוונת זריקה שרצה לזרקו לתחבו בכותל וכיוצא בזה ובדרך הלוחו שחט הסכין את הסימנים שחיטה נכונה, השחיטה כשירה כיון שבא מכח אדם. והקשתה הגמרא דכמו דבעינן כח אדם מקרא דזבחת א"כ ניבעי נמי כוונת זביחה שיכוון לשחוט כדכתיב וזבחת, ואמרו מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים פסול, ממילא שמענו דבחולין לא בעי כוונת זביחה כלל, דאל"כ למה לה להתורה להשמיענו בקדשים, כיון דבחולין פסול ק"ו בקדשים, דאין לומר דבקדשים בעינן כוונת הקרבן כמו לשם עולה או לשם שלמים, דא"א לומר כן, דהא קיי"ל כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אלא וודאי דרק כוונת זביחה בעינן, וש"מ דבחולין גם זה לא בעינן. ואם תשאל שלכל הפחות נבעי כוונת חיתוך, אבל כשכיון לזרקו להפלה בעלמא ליפסול, ושכן דעת חכמים בברייתא המובאת בגמרא, ענתה על זה הגמרא מי כתיב וחתכת ואכלת הרי זבחת ואכלת כתיב, וא"כ ממ"נ, או נצריך כוונת זביחה או לא נצריך שום כוונת חתיכה, וכיון

שלמדנו מקדשים דלא בעינן כוונת זביחה ממילא דגם כוונת חתיכה לא בעינן, וזה שכתוב וזבחת ואכלת הכוונה שהזביחה יהיה ע"י כח אדם בלבד.

ודעת הים של שלמה [פ"ב סי"ג] דאע"ג דלא בעינן כוונת זביחה, מ"מ אם כיון מפורש שלא לשם זביחה, שכוונתו היתה לעשות בה נחירה וחניקה ונתהוה שהיתה שחיטה הגונה, השחיטה אסורה, דאינה בכלל זבחת. ולכאורה צ"ע בסברא זה, דהיכן מצינו כוונה להיפך בדבר שאינו צריך כונה כלל, וכן הקשה בערוך השלחן. ובאמת לא הביאו האחרונים דין זה, ולמעשה כתב ערוך השלחן דצ"ע:

ומובן דבשחיטה כזו שהיתה בלא כוונת שחיטה צריך לעיין אם לא היתה חלדה בין סימן לסימן או תחת העור, ולכן אם מצא הנוצה מהעוף או השיער של הבהמה חתוכים וודאי לא היתה חלדה, ופשיטא שצריך לראות שלא היתה דרסה כגון שהיתה הולכה והובאה או בסכין גדול דדי בהולכה לבד.

כיון דבעינן כח אדם בשחיטה, לפיכך כשלמדו את הקוף לשחוט שחיטתו נבילה דאין כאן זבחת, ואפילו סיעו האדם מסייע אין בו ממש, וכיון דקיי"ל דלא בעינן כוונה לשחיטה לפיכך חרש שוטה וקטן ששחטו אף שאין להם כוונה כלל מ"מ אם אחרים עמדו על גביהם וראו ששחטו שחיטה יפה שחיטתן כשירה, אך קטן גמור שאין לו אימון ידים כלל י"א דאין זה כח גברא כלל ודמי לשחיטת הקוף.

והרשב"א [תורת הבית סוף שער א'] מסתפק דזה שהצריכה התורה כח גברא בשחיטה אם בעינן כוונה לכח זה אם לאו, ונ"מ לדינא כגון שדרס אדם ברגלו או בידו על הסכין ומכח זה נפל הסכין ושחט הסימנים, דכח אדם איכא, אבל האדם לא כיון לכח זה. וכן בנפל מחיקו יש להסתפק בזה דאולי לא פסלה התורה רק בנפלה שלא מכח אדם כגון שהסכין נפל מעצמו מאיזה מקום, אבל לא כשבא מכח אדם. וכתב שאע"פ שסברתו נוטה לזה, מ"מ רבותינו בעלי התוספות כתבו דדווקא כשהאדם הטיל הסכין בכוונת זריקה, וכשנפל מחיקו או שדרס ברגלו פסול, ואף על גב דלענין נזקין מקרי זה כח אדם זהו משום דגם גרמי חייב בנזקין דאדם מועד לעולם אבל לא בשחיטה, וכן דעת הרא"ה, וכן מבואר מדברי הרא"ש והטור שכתבו ואפילו הפיל הסכין בידו או ברגלו שלא בכוונה וכו' כשירה, כוונתם שלא בכוונת שחיטה וחתיכה.

והמג"א [סימן קנ"ח ס"ק י"ד] כתב דבשחיטה בלא כוונה כשהשחיטה כשירה מ"מ אין שייך לברך על שחיטה כזו דברכה לא שייך אלא כשעשה בכוונה.

אתמר נדה שנאנסה וטבלה אמר רב יהודה אמר רב טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה, ורבי יוחנן אמר אף לביתה לא טהרה וכו' בעלה חולין הוא, וחולין לא בעי כוונה.

[יורה דעה סימן קצ"ח] הרמב"ם ורוב הפוסקים פסקו כמאן דס"ל דא"צ כוונה, והרשב"א פסק כמאן דס"ל דצריך כוונה, ולכן אם חבירתה הפילתה בכוונה למים מועיל לכל הפוסקים דכוונת חבירתה הוי כוונה [ש"ך סק"ס וט"ז סק"מ] ויש לחוש לכתחלה לדעת הרשב"א. ולכן נדה שטבלה בלא כוונה, כגון שנפלה לתוך המים או שירדה להקר ה"ז מותרת לבעלה, אך יש מחמירין ומצריכין טבילה אחרת בלא ברכה אף לדעה קמייטא, דיכול להיות דכיון שהיתה בלא כוונה לא טבלה יפה. ומכל מקום בפשטות אין לכונה מקום רק לענין מעלות דרבנן שהצריכו כוונה לטבילה, אבל מדאורייתא בפשטות שהיא טהורה. ועוד יש נפקא מינה בזה בדין מי"ח דבר שאסור לרחוץ אחר הטבילה, ואם רחץ הרי הוא טמא לתרומה, שיש שרצו לפי זה לאסור למי שטובל לטומאתו, ונידה בכלל זה, לרחוץ אחר בטבילה, ודעת הגר"א ועוד אחרונים דהואיל ובעלה חולין הוא, וכל גזירת י"ח דבר אינה אלא לתרומה, שאין לאסור בזה. ויש שהחמירו בזה, ואף דשם הוא קל יותר, דתינח כאן שמדרבנן אמרינן דהוי כאילו לא טבלה כלל, וממילא אסורה אף לביתה, אבל שם טמאו אותה בטומאה דרבנן שלא שייכת לבעלה, אך יש סברא לומר שמה שתקנו חז"ל הוא שאמרינן שהטבילה לא מועילה, והוי כאילו לא טבלה, וממילא אסורה אף לבעלה, וצ"ע. וכן כתב הרמ"א בסוף סימן ר"א, זה דלאחר הטבילה במי מקוה כשרים מותרת ליכנס למרחץ כדי שתחמם עצמה אבל לחזור ולרחוץ אח"כ יש אוסרים, וכן נהגו. עכ"ל.

דף ל"ב ע"א

אם שהה כדי שחיטה פסולה; רבי שמעון אומר אם שהה כדי ביקור.

נידון סוגיא זו הוא פסול שהייה, ופרטיו להלכה מבוארים בסימן כ"ג. וכמו שיבואר מחמירים מאוד בפסול זה, ולכן רוב הנידונים אינם נוגעים להלכה למעשה, אם מחמת חומרא ואם מחמת חוסר בקיאות, ומכל מקום נביא את עיקרי הדברים המבוארים בסוגיא ובפוסקים.

מה היא שהייה, הרי שהתחיל לשחוט ובאמצע השחיטה הגביה ידו או נדחתה ידו קודם שגמר השחיטה ושהה כפי שיעור שהייה שיתבאר, בין שהיה זה במזיד ובין שהיה בשוגג ובין באונס ובין ברצון וחזר הוא או אחר וגמר השחיטה הרי השחיטה פסולה והיא נבילה.

וכמה הוא שיעור שהייה, כתב הרמב"ם [פ"ג מהלכות שחיטה ה"ב] וז"ל, אם שהה כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט שחיטתו פסולה, ואם שהה פחות מכדי זה שחיטתו כשרה. היתה בהמה דקה שיעור שהיתה כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט, ואם היתה גסה כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט. בעוף כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה. עכ"ל. וזו דעת הרי"ף ג"כ לפירוש

הרשב"א והר"ן, אבל הרא"ש ס"ל בדעת הרי"ף דבגסה ודקה השיעור הוא כדי שיגביה בהמה גסה וירביצנה וישחוט, ואין חילוק בשיעור שהייה בין דקה לגסה, אבל בעוף השיעור הוא רק כדי שחיטת בהמה גסה בלבד בלא הגבהה והרביצה, וכ"כ הטור בדעת הרי"ף. ודעת רש"י דהגבהה והרביצה א"צ כלל, רק כדי שחיטה בלבד הוי שהייה, וכל אחד לפי שחיטתו, דבגסה השיעור כדי שחיטת גסה ובדקה כדי שיעור שחיטת דקה ובעוף כדי שיעור שחיטת עוף, ולפ"ז שיעור שהייה הוא דבר מועט מאד, וק"ו בעוף דשחיטתו כרגע, ואפילו בגסה השחיטה הוי רק רגעים אחדים וגם הבה"ג פוסק כרש"י.

שיעור דכדי שחיטה לא נתברר בפירוש אם שהייה הוא דווקא כדי שחיטת כל הסימנים בין בבהמה בין בעוף ובפחות מזה אינה שהייה, דכיון דלכתחלה יש לשחוט שני הסימנים בשלימות גם בעוף כי אגמריה רחמנא למשה שיעור שהייה בכה"ג הוא, או אפשר דבשחיטת רוב הסימנים הוי שהייה אף שלא שהה כשיעור כל הסימנים, והרא"ש [סוף ס"ט] כותב מפורש כן דבשהיית רוב הוי שהייה, וכ"כ בש"ע [סעיף ב'], וי"א דבעינן שהיית כל הסימנים [יש"ש פ"ב סט"ו].

ואמרו בעי רב הונא בר נתן שהה במיעוט סימנים מאי תיקו. ופירש רש"י שהרוב שחט כדרכו ובמיעוט האחרון עשה שהייה, ופסק לחומרא. ונחלקו בזה הראשונים, דדעת ר"ת [ל' ע"ב תורה החליד] דקאי על מיעוט קמא, ששהה במיעוט קמא כשיעור שהייה ואח"כ גמר השחיטה בלא שהייה, אם פוסלת אם לאו. ובתוספות [שם] הביא פירוש הר"ר אושעיא, וכ"כ המאור והרשב"א והרא"ש והר"ן ועוד פוסקים, דקאי על מיעוט אחרון של סימן ראשון בבהמה, והספק הוא בהא דקיי"ל השוחט בסכין שאינו חד אפילו הוליד והביא כל היום כשר, ומיבעיא לן אם שחט רובו של אחד והוליד והביא כל היום במיעוטו דשמא זה שמכשירין בהוליד והביא כל היום זהו כשעוסק בעיקר הסימן, אבל כאן שרובו נחתך ורובו ככולו דמקצת הסימן אינו מעכב וממילא כששהה בזה הוי שהייה בין סימן לסימן, או דילמא כיון דהוא דרך שחיטה אין כאן שהייה כלל.

והרמב"ם כתב [שם ה"ד], וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנים בלבד לא כדי שישחוט שחיטה גמורה ה"ז ספק נבלה. עכ"ל. ונתחבטו הראשונים והאחרונים מאוד לפרש את דעתו.

ולדינא פשיטא שיש לנו להחמיר ככל הדיעות שהרי הוא ספק תורה, וכ"כ כל הראשונים שיש לחוש לדעת רש"י ובה"ג שהם מחמירים מכולם ושיעור שהייה לדעתם הוא שיעור מועט מאד, ובפרט בעוף, וגם במיעוט קמא ומיעוט בתרא יש לנו להחמיר ככל הדיעות שנתבארו, ולכן השוחט עוף ברוב סימנים והשליך מידו את העוף

בפתאומיות, או שנתהווה איזה דבר מבהיל שמסיה את הדעת, כגון אזעקה או פיצוץ או אף רעם גדול, והכל לפי ראות עיני המורה אבל השוחט בעצמו לא יפסוק הוראה לעצמו בשום דבר מעניני השחיטה וישאל לחכם העיר ויורה כפי הבנתו בהענין.

דף ל"ב ע"ב

שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשרה. [ל"ג ע"א] עד כאן לא איבעיא לן אלא לטהרה מידי נבלה, אבל באכילה אסורה.

[יורה דעה סימן כ"ו] כתב הרמב"ם [ריש פ"ז] התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה ואח"כ ניקבה הריאה ואח"כ גמר השחיטה ה"ז טריפה, הואיל וניקבה קודם גמר שחיטה, וכן כל כיוצא בזה. עכ"ל. וכן פסקו בטור וש"ע. וזהו הנידון בסוגיין, דהנה ידוע שהריאה תלויה בקנה, ופשוט שלאחר הכשר שחיטה אם ניקבה הריאה לא שייך בזה טריפות כלל, וא"כ יש סברא לומר דכשנשחט הקנה והושט עדיין לא נשחט זה האבר התלוי בקנה כמו הריאה לא שייך בו ענין טריפות כלל, שהרי כבר הופסקה חיותו וכמי שמונחת בסל דמי, מ"מ לא אמרינן כן, דכל זמן שלא נשחט בשלימות עדיין יש חיות לכל האיברים מפני שיונקים זה מזה, וחצי חיות הריאה תלוי גם בושט ויש טריפה לחצי חיות. וכן כל כיוצא בזה, כגון אם שחט הושט תחלה וקודם שחיתת הקנה ניקבו בני מעיים, אף על פי שהמעיים תלויים בושט, מ"מ כל זמן שלא נשחט הקנה יש להם עדיין חצי חיות מהקנה ויש טריפה לחצי חיות, וזו דעת הרי"ף והרא"ש [פ"א].

ואף שאמרו בגמרא הנ"ל שחט הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשירה, הפוסקים הנ"ל סבירא להו דלא אמרינן כן להלכה, וטעמם, דאמרו בגמרא דיש דס"ל דאם אין טריפה לחצי חיות א"כ אפילו ניקבו בני מעיים אחר שחיתת הקנה ג"כ כשר, אף שהמעיים תלויים בושט, דאחר שנגמר חצי חיות שוב לא שייך טריפה, ואם יש טריפה לחצי חיות גם בניקבה הריאה טריפה, ובסבירא להו שאין חילוק בין הריאה למעיים, וכשם דכשניקבו המעיים לאחר שחיתת הקנה אתה מודה דטריפה כמו כן בניקבה הריאה, והלכה כמותו.

אמנם דעת רש"י והמאור והרשב"א [תה"כ בית ב' שער ג'] דשחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשירה, דבאמת המאן דאמר הנ"ל ס"ל דגם בניקבו בני מעיים לאחר שחיתת הקנה כשירה, דאין טריפה לחצי חיות, ובהא לא קיי"ל כוותיה, אבל בניקבה הריאה אחר שחיתת הקנה או רובו או ניקבו בני מעיים לאחר שחיתת הושט או רובו לית מאן דפליג והכל מודים דכשר. ודיעה זו לא הובאה בש"ע כלל, ופשיטא דקיי"ל כדיעה ראשונה. דהוא ספק תורה.

והעוף שוהה למות אסור לחזור ולחתוך המיעוט בתורת שחיטה, ולכן יכה אותה על הצואר או ימתין עד שתמות [רש"י]. ואף בסכין שאינו של שחיטה אסור לחתוך הנשאר מהסימנים ואפילו בסכין פגום אסור מפני שיכול להיות עיקור במיעוט בתרא [ב"ה וש"ך סק"ג], ובדיעבד אין לחוש בפגום:

וכתב הרמ"א דאם נמצא לאחר שחיטה גמי או כיוצא בו מונח בקנה או בושט ונשחט עמו טריפה, דוודאי הוצרך להשהות מעט בחתיכת הדבר ההוא לאחר ששחט הסימן והוי שהייה במשהו וטריפה. עכ"ל. ואף שי"ל שלא היתה שום שהייה כלל, דהסימן והגמי נחתכו כאחת, מ"מ יותר קרוב לומר שלא היה כן, מפני שהסימן מתוח בשעת שחיטה והגמי אינו מתוח כי איננו מחובר אל הגוף, והדבר ידוע שכל דבר רך שפוגע בו חידוד הסכין אם הוא מתוח נחתך מהר יותר מאם אינו מתוח, וכיון שהגמי הוא רך ואינו מתוח בוודאי שוהה בחתיכתו יותר מבחתיכת הסימן ונמצא שהיתה קצת שהייה [תרומת הדרשן סימן קפ"ה]:

ולפי שיטת המחמירים בשחיטה כל שהיא יש לזוהר בעוף כשהתחיל לשחוט וחתך מעט עד שיצא דם והגביה סכיניו מהצואר, שלא יגמור השחיטה, דאף שאפשר שעדיין לא התחיל בהסימנים ודם זה הוא מהעור, מ"מ שמא שחט משהו מהושט ויש כאן שהייה, ואפילו לא הגביה סכיניו אלא מעט יש לחוש מפני ששחיתת העוף מועטת מאד, דכדי שחיתת רוב סימן אחד בעוף הוא נעשה מהר ולכן אפילו אמר השוחט ברי לי שלא חתכתי עדיין רק העור אין סומכין עליו כיון שיצא דם, אבל אם עדיין לא יצא דם ואומר ברי לי שלא פגעתי עדיין בהסימנים סומכין עליו. אבל כשאינו אומר ברי לי חיישינן שמא פגע בושט אף אם עדיין לא יצא דם [ב"י] ויש מקילין בזה [רש"ל]. ורוב האחרונים הסכימו להחמיר [ש"ך סק"ד] כיון שחתך כל העור.

ובאמת אפילו לשיטת הרמב"ם דיש שיעור גדול בשחיטה, מ"מ שהיות קטנות מצטרפות ואסורה גם לשיטתו, כגון ששחט מעט ושהה מעט וחזר ושחט מעט ושהה מעט אם בצירוף כל השהיות יש שיעור שהייה שחיתתו פסולה, אך לדידן אין נ"מ בכ"ז כיון דמחמירינן כשיטת רש"י.

ובכלל מה שכתבנו שיש לחוש לשהיה שמא נשתתה השחיטה מאיזה סיבה כגון כיוצא גמי בושט, כן הם שאר מקרים שנוכל לדון כשהייה, כגון שבעת השחיטה חתך אצבעו יש לראות אם השוחט נבהל מהחתך והגביה הסכין או שנדחפה ידו מהסכין הוי שהיה ואם לאו כשירה, וכן אם ראש הסכין נגע בארץ בעת השחיטה יש לראות אולי היתה שהיה, ובזמנינו יכול להיות מציאות כזו במשחטות או בשוחט לעצמו או ליחידים וכבה האור

דף ל"ג ע"א

הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה, חותך כזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה, וממתין לה עד שתצא נפשה ואוכלו, אחד עובד כוכבים ואחד ישראל מותרין בו.

[יורה דעה סימן כ"ז] כיון שנשחטו רוב הסימנים ובעוף רוב סימן אחד אף על פי שעדיין הבהמה והעוף בחיים ובאדם בכח"ג נדון ממש כחי, וכן בבהמה טמאה לא דיינינן לה כמתה לענין טומאת נבילות כמו שיתבאר לקמן [ק"י ע"ב], מ"מ בבהמות ועופות טהורים, כיון שנשחטו שחיטה כשירה, הלכה למשה מסיני דכמתים דמי ומותר לחתוך מבשרן ולא דיינינן לה כאבר מן החי שהרי התורה התירן בשחיטה כזו:

ומ"מ אף שמותר לחתוך ממנה בשר, מ"מ לאכול הבשר אסור עד שתצא נפשה, כמו שאמרו [סנהדרין ס"ג ע"א], מנין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה, שנאמר לא תאכלו על הדם, וכתב הרמב"ם [הלכות שחיטה פרק א' ה"ב] וז"ל, והלכות שחיטה בכולן אחת הן, לפיכך השוחט בהמה או חיה או עוף מברך תחלה אקב"ו על השחיטה, ואם לא בירך בין בשוגג בין במזיד הבשר מותר, ואסור לאכול מן השחוטתה כל זמן שהיא מפרכסת, והאוכל ממנה קודם שתצא נפשה עובר בלא תעשה, והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם ואינו לוקה ומותר לחתוך ממנה אחר שחיטה קודם שתצא נפשה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ומניחו עד שתמות ואח"כ יאכלנו. ע"כ. דהיינו דהוא לאו גמור מדאורייתא אלא שאין לוקין עליו מפני שהוא לאו שבכללות. ולדעת רש"י [לקמן כ"א ע"א ד"ה השוחט] האיסור הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

והגוים לא נצטוו על השחיטה ואבר מן החי אסור להם מן התורה, וא"כ מן הדין היה אסור לגוי לחתוך מהבהמה אחר שנשחטה קודם שיצאה נפשה, דלדידהו השחיטה לא מעלה ולא מורידה והוי אבר מן החי, אבל אמרו בסוגיין דאחד גוי ואחד ישראל מותרין בו, וטעמו של דבר דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור, וכן פסק הטור ורוב הפוסקים, וממילא לפ"ז כשנתנבלה בשחיטה שלישראל אסורה אסור הגוי לחתוך ממנה בעודנה חיה עד שתמות, ואסור לישראל ליתן לו משום לפני עור לא תתן מכשול. וכן כששחט ישראל בהמה טמאה או גוי ששחט בהמה טהורה דאסור לישראל לחתוך ממנה בעודנה חיה וליתן לגוי [רשב"א בתה"ב] וכן לזמן גוי על בני מעיים בכשרה מותר ובטמאה ובנתנבלה בשחיטה אסור [שם], אבל כשלא נתנבלה בשחיטה ונטרפה מאיזה טריפות שבשאר איברים מותר ליתן לגוי אף שלישראל אסורה באכילה, מ"מ כיון שלישראל יצאה מידי איסור אבר מן החי ע"י השחיטה ממילא דגם לגוי שרי [פמ"ג]:

דף ל"ג ע"ב

בחולין שנעשו על טהרת תרומה, על טהרת תרומה אין; על טהרת הקדש לא, קסבר חולין שנעשו על טהרת הקדש לית בהו שלישי.

נושא זה הוא נושא רחב מאוד, ומפוזר בתלמוד בהרבה מקומות, וכמובן לא שייך להקיף את כל העניינים הכרוכים בזה, ורק נביא את עיקרי העניינים המבוארים בתלמוד ובראשונים.

חולין שנעשו על טהרת הקודש, היינו כשאדם הרגיל לאכול קדשים רוצה להיות רגיל בשמירת טהרתם ושומר אף חוליו מכל טומאות הפוסלות בקודש, או שקיבל עליו לאכול חוליו בטהרת הקודש להרגיל עצמו בטהרת קדשים, ושיהיו בני ביתו זהירים ובקיאים בטהרת הקודש.

אף בדבר שלא שייך בו קודש, כגון בשר חיה, נאמר דין חולין על טהרת הקודש, לפי שמתחלף בבשר קודש, ודרך אוכלי קודש לאכול בשר חולין אפילו של חיה על טהרת הקודש, או שגזרו חיה משום בהמה. יש מן הראשונים דסבירא להו שלא שייך נעשו על טהרת הקודש אלא בדבר הראוי לאכילה. ואף מים יש שנעשו על טהרת הקודש, כגון מים לרחוץ בהם בשר הפסח, או שהם לצורך עיסה, שבפסח היו רגילים לעשות חוליהם על טהרת הפסח.

חולין שנעשו על טהרת הקודש, אם דינם כקודש לענין קבלת טומאה, נחלקו בדבר תנאים ואמוראים, יש שלדעתם הרי הם כקודש, לפיכך אם נגעו בשני לטומאה, נעשים שלישי אף על פי שאין שני עושה שלישי בחולין והשלישי פוסל אוכלי קודש, וכן פוסל חולין שנעשו על טהרת הקודש, וכן אם נגע טבול יום שדינו כשני לטומאה ואינו פוסל את החולין בחולין שנעשו על טהרת הקודש, נעשים שלישי, וכן ידים שדינן כשני, עושות שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקודש. ויש חולקים, ולדעתם הרי הם כחולין, ואין שני עושה בהם שלישי, שבטלה דעתו ואינו יכול להתפס על חולין טהרת הקודש. ודעת רבי אלעזר ב"ר צדוק שהרי הם כתרומה, שהראשון והשני טמא בהם והשלישי פסול ואינו טמא לעשות רביעי, וכן דעת רב יצחק בר שמואל בר מרתא בסוגיין, שהאוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש, טהור לאכול בקודש, שאין לך דבר שעושה רביעי בקודש אלא קודש מקודש בלבד, ומכל מקום דין תרומה יש להם, אף על פי שבטלה דעתו ואין להם שמירת קודש, שכיון ששומרם על טהרת הקודש כל שכן ששומרם על טהרת תרומה. ויש נפקא מינה בזה שנעשים שלישי, שאם עשה אותם לחמי-תודה או ריקי נזיר, אין שוחטים עליהם את הזבח, או אם עשה אותם מנחה אין מקדשם בכלי שרת, שאינם ראויים לקדושת הגוף.

לקנותה מן הגוי. עכ"ל. וכתבו המפרשים ששתי דיעות אלו אינם מחולקים כלל, ודיעה ראשונה ג"כ אינה אומרת איסור ואינה אלא מדת חסידות למי שמתנהג בחסידות ודיעה השנייה היא לכל אדם [כ"י וכו"], ויש מוסיפין עוד דבבהמת ישראל אפילו מדת חסידות ליכא אלא חומרא לגדולי החכמים [ש"ך סק"ח] אבל יש חולקים וס"ל דבבהמת אינו ישראל יש איסור מדינא עד שתקום מאליה ותלך ד' אמות הילוך הראוי [שם בשם ראב"ן וכו' בשם א"י] וכל זה במסוכנת, אבל חולה שאינה מסוכנת אפילו מדת חסידות ליכא [תב"ש]:

מהו הסימן של מסוכנת, כשהיא חולה ושוכנת ואינה יכולה לעמוד, ואפילו אוכלת דברים קשים ככל בהמות בריאות אין זה כלום, ואפילו אם מעמידים אותם בידיים ועומדת אינו כלום, אבל אם עומדת ע"י גערה או ע"י מקל אין זו מסוכנת, וכל שאינה עומדת ע"י גערה או מקל הרי היא בחזקת מסוכנת וצריך פירכוס. ופשוט הוא שאם נשברה רגלה שע"י זה אינה יכולה לעמוד וכל הגוף בריא אינה בחזקת מסוכנת, שהרי אנו רואין הסיבה מפני מה אינה יכולה לעמוד. וכתב ערוך השלחן דנראה דדווקא כשאוכלת, אבל אם אינו יכולה לאכול הרי יש סימן שע"י שבירת רגלה אף שאין בה דין נפולה שיתבאר בסי' נ"ח מ"מ נחלש גופה ואולי היא כמסוכנת, וצ"ע לדינא.

ומתי יכול לשחטה, כשפרכסה, ומה הוא פרכוס זה יתבאר א"ה בדף הבא.

דף ל"ז ע"ב

הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום לבא לידי טומאה בלילה, ונבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם, ולא בא בפי בשר פגול שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם, משום רבי נתן אמרו שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה.

כתב החתם סופר, מה שאמר על אכילת בשר מנעורי, הרי יותר שבח לומר שלא הרהר מנעוריו דאז יש רבותא טפי מזקנותו, אבל מה הרבותא בבשר כוס כוס. וכתב דצ"ל בנעוריו היינו קודם שגלה מא"י לבבל, ולא שכיחי גוים התם, ואיכא הפסד מרובה, אפ"ה לא אכל בשר כוס כוס.

ומה שקרא בשר פיגול לבהמה שהורה בה חכם, היינו במילתא דתליא בסברא, והיה החכם מהרהר עליה אולי טרפה היא ולבסוף החליטה להתיר, מ"מ כיון שחשב עליה מחשבת איסור ה"ל כפגול דנפסל במחשבה.

ומה שאמר שלא הורמו מתנותיה, זה היה רבותא בגולה דנהגי עלמא כתלת סבי ופטרו בחוץ לארץ ממתנות, וא"כ הוה מעין פגול, דחוץ למקומו נמי פגול קרי ליה, והאי חוץ למקומו בחוץ לארץ הוה:

וחולין שנעשו על טהרת תרומה, נאמרו באוכלים או משקים שבעליהם כהן ורגיל בתרומה, וקיבל עליו לאכלם בטהרת תרומה, כדי שיהא רגיל לתרומותיו בטהרה. והוא דוקא בדבר ששייך בו תרומה, כגון פירות שאדם מתפיסם בטהרת תרומה, שאם תתחלף לו תרומה כחולין ויאכל תרומה בחזקת חולין יהא אוכלם בטהרה, אבל בבשר אין דרך כהנים להתפיס לחולין שלהם טהרת תרומה, שפירות אין מתחלפים בבשר. וכן בלא קבלה מצינו חולין על טהרת תרומה, כגון חולין שנתערב בהם תבלין של תרומה, שצריך לאכלם על טהרת תרומה, והוא שיש בתבלין כזית בכדי אכילת-פרס. ויש סוברים שאף חולין שיש בדעתו לערב בהם תרומה כשיעור כזית בכדי אכילת פרס צריך לשמרם על טהרת תרומה.

חולין שנעשו על טהרת תרומה הרי הם כתרומה, ואם נגעו בשני לטומאה נעשים שלישי, ואף הסוברים בחולין שנעשו על טהרת הקודש אינם כקודש, לפי שאינו יכול להתפיס על חולין טהרת הקודש, מודים שבטהרת תרומה נתפסים, שטהרת תרומה היתה מצויה אצל הכל והחמירו בה כדי להזהר בה ביותר.

דף ל"ז ע"ב

והבשר לרבות עצים ולבונה, עצים ולבונה בני אכילה נינהו אלא חבת הקדש מכשרא להו ומשויא להו אוכל, הכא נמי חבת הקדש מכשרתה.

ודעת הרמב"ם [הלכות איסורי מזבח פרק ו' הלכה ח'] דחיהבת הקודש היא מעלה דרבנן, וז"ל, מעלה יתירה עשו חכמים בקדשים שזרעים שנטמאו אפילו זרען היוצא מהן פסולין לנסכים שאין זריעה מועלת בקדשים, וכן העצים והלבונה אף ע"פ שאינן אוכלין הרי הן מתטמאין כאוכל לענין הקרבנות ויפסלו העצים והלבונה בטומאה זו למזבח ואין מקריבין אותן. ע"כ. וכן דעת רש"י בפסחים, דחיהבת הקודש הוא דין דרבנן. אולם תוספות כאן סבירא להו דהוא דין דאורייתא.

דף ל"ז ע"א

השוחט את המסוכנת רשב"ג אומר עד שתפרכס ביד וברגל, ר"א אומר דיה אם זינקה וכו'.

[יורה דעה סימן י"ז] בהמה חיה ועוף שהם חולים ומסוכנים ונוטים למות, כיון שאין להם מכה מיוחדת באיברייהם המטריפין ה"ז מותרת, שלא אסרה תורה אלא נבילה והיינו כשמתה או שלא נשחטה כראוי דהוי נבלה, או שיש לה טריפות באחד מאיבריה, משא"כ מסוכנת שאין בה רק תשישות כח ולכן אף על פי שהיא נוטה למות כשירה כשנשחטה כראוי.

וז"ל הטור, יש מן הגאונים שכתבו שלא התירו מסוכנת ע"י סימנים אלא בבהמת ישראל משום הפסד ממון וכו', ובתשו' אחרת לגאון, מסוכנת והיא של גוי מותר לישראל לשוחטה וליקח ממנה בשר ומותר לישראל